

2026-YIL, YANVAR. №1-SON.

AGROBIZNES, FAN VA TEKNOLOGIYALAR

АГРОБИЗНЕС, НАУКА
И ТЕХНОЛОГИИ

AGRIBUSINESS,
SCIENCE AND
TECHNOLOGY

ILMIY - AMALIY
ELEKTRON JURNAL

№ 083688

ISSN: 3060-5245

TOSHKENT - 2026

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narullo Naimovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), professor.

Farmonov To'lg'in Xaytumuradovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – iqtisodiyot fanlari doktori, (Germaniyaning Leybnits

nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenė – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:

08.00.00–Iqtisodiyot fanlari:

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent;

Askarov Nazimjon Niyozovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Abdullayev Alimbek Yangibayevich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Abduvasikov Abduraziz Abdulazizovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent;

Rozitqov Jahongir Mustaqim o'g'li – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent.

06.00.00–Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – veterinariya fanlari doktori (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (DSc), prof;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – biologiya fanlari nomzodi, katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – qishloq xo'jaligi fanlari doktori (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent.

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – qishloq xo'jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN

MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray
tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 30.11.2024-yildagi

№364/5-sonli qarori bilan

08.00.00–Iqtisodiyot fanlari

bo'yicha, 08.05.2025-yildagi

№370/5-sonli qarori bilan

06.00.00–Qishloq xo'jaligi

fanlari bo'yicha

“Dissertatsiyalar asosiy ilmiy

natijalarini chop etish tavsiya

etilgan milliy ilmiy nashrlar

ro'yxati”ga kiritilgan.

Elektron nashr, 814 sahifa.

E'lon qilishga 2026-yil

30-yanvarda ruxsat berildi.

“AGROBIZNES, FAN VA TEKNOLOGIYALAR” ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNALI

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati.

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI

06.01.01 – Umumiy dehqonchilik. Paxtachilik
06.01.02 – Melioratsiya va sug‘orma dehqonchilik
06.01.03 – Agrotuproqshunoslik va agrofizika
06.01.05 – Seleksiya va urug‘chilik
06.01.06 – Sabzavotchilik
06.01.07 – Mevachilik va uzumchilik
06.01.08 – O‘simlikshunoslik
06.01.09 – O‘simliklarni himoya qilish
06.01.11 – Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash
06.02.02 – Qishloq xo‘jaligi hayvonlarini oziqlantirish va ozuqa tayyorlash texnologiyasi
06.02.03 – Xususiy zootexniya. Chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyasi
06.03.01 – O‘rmon ekinlari. Seleksiya, urug‘chilik va shaharlarni ko‘kalamzorlashtirish. O‘rmonlar agromelioratsiyasi va himoya o‘rmonlarini barpo etish, Dorivor o‘simliklar introduktsiyasi, yetishtirish texnologiyasi va agrofarmekologiyasi.

M U N D A R I J A

IQTISODIYOT FANLARI

SATTORKULOV OBIDQUL TURDIKULOVICH	
Inson kapitaliga investitsiyalar samaradorligi.....	15
ERGASH IBADULLAEV	
Methodological approaches to increasing export efficiency in the development of the regional economy.....	21
AXMEDOV PAHLAVON SHOMURODOVICH	
Qishloq xo‘jaligining transmilliylashuvi asosida rivojlanish istiqbollari va O‘zbekiston uchun imkoniyatlar.....	31
RUSTAMOVA FARIDAXON ANVARJONOVNA, NISHONBOYEVA GULIRA’NO RAVSHAN QIZI	
Andijon viloyatida kichik biznes sektorlari va tadbirkorlikni rivojlantirish.....	38
YUSUPOVA NIGINA DJURAYEVNA	
Buxoro viloyati iqtisodiyotini rivojlantirishda yirik sanoat korxonalarning o‘rmini baholash.....	49
САТТОРКУЛОВ ОБИДКУЛ ТУРДИКУЛОВИЧ	
Активизация человеческого потенциала как фактор устойчивого экономического развития.....	56
ABDULLA PRIMOV EGAMKULOVICH, JASURBEK ABDUSHUKUROV G‘AYRAT O‘G‘LI	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi kooperatsiyasi va uy xo‘jaliklarining oziq-ovqat xavfsizligi: 12cu (2018–2025) mikro-ma’lumotlari asosida tahlil.....	65
RAXMONQULOVA NAFISA OLIMJON QIZI	
Hududlar iqtisodiyotining muhim tarkibiy o‘zgarishlari va ularni baholashga oid asosiy ko‘rsatkichlar tahlili.....	79
BERDALIYEV JAVOHIR JAHONGIR O‘G‘LI	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	86
КОБИЛЖОНОВА ШОИРАХОН ФАЗЛИДДИНОВНА	
Актуальные проблемы функционирования системы страхования рисков в условиях макроэкономической нестабильности.....	95
ХУСАНОВА МУХСИНА КАСИМОВНА	
Статистический анализ эффективности использования человеческих ресурсов на основе цифровых технологий в системе государственного управления.....	103
ХУСАНОВА МУХСИНА КАСИМОВНА	
Статистические исследования эффективности использования человеческих ресурсов в государственных организациях.....	114
КУРПАЯНИДИ, КОНСТАНТИН ИВАНОВИЧ	
Цифровая адаптивность как драйвер региональной устойчивости.....	124

AXADOV SARDORBEK SIDDIQ O‘G‘LI

O‘zbekistonda inkiyuziv iqtisodiy o‘rnatishning strategik yo‘nalishlari.....142

MIRZAKULOVA RISOLAT MUSURMANKULOVA, CHORIYEV UMIDJON BAXTIYOROVICH

Trends in the development of the economy and business in the process of digital transformation.....150

BAXRIDDIN DAVLANOV

Mehmonxonalar tomonidan autorsoring va keytiring xizmatlarini qo‘llash jarayoni va samaradorligini oshirish yo‘llari.....157

BEKBUTAYEV NODIRJON FAYZULLAYEVICH

Raqamli iqtisodiyotda monopoliyaga qarshi siyosatni baholashning o‘rni.....163

ISOQOVA MADINA ABDUVAHOV QIZI

Kichik biznesda innovatsiyalar va texnologiyalar.....169

JUMANOV ESHMAMAT TURDIYEVICH, BERDALIYEV JAVOHIR JAHONGIR O‘G‘LI

Qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirishda zamonaviy usullar va tendensiyalar....174

ASLONOV MUHAMMAD TOSH O‘G‘LI, JUMANOV ESHMAMAT TURDIYEVICH

Inflyatsiyani nazorat qilish: Markaziy bank misolida.....186

QODIROV JASURBEK SHAROFITDINOVICH

Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiy tarmoqlarning alohida hisob siyosatini yuritish metodologiyasi.....198

URAZMATOV JONIBEK MUSURMANOVICH

Qo‘shilgan qiymat solig‘ini undirishda riskka asoslangan nazorat tizimlarini joriy etish.....208

MUSTAFAYEVA SHAXLO MIRZAKULOVA

Korporativ tuzilmalarda debitor qarzdorlikni boshqarishni takomillashtirish.....217

АКБАРОВ ШЕРАЛИ АЛИШЕРОВИЧ, МУХТОРОВ БОХОДИР МУРОД УГЛИ

Развитие системы дистанционного обслуживания банка.....223

ABDULLAYEV SIROJIDDIN SA‘DULLAYEVICH

Aholi turmush farovonligini nazariy asoslari va unda davlatning moliyaviy siyosati.....230

XIDIROV XURSHID JAMSHID O‘G‘LI

Xususiy tadbirkorlik subyektlari dinamikasini sohalar va hududlar kesimida tahlili.....236

NORMURODOVA ZEBO ESHMAXMATOVNA

Maishiy xizmatlarda klasterlash va resurs samaradorligini oshirish nazariy yondashuvlar.....243

XALIKOVA LOLA NAZAROVNA, YARASHOV SHERZODBEK NURADDINOVICH

Aholi bandligi va daromadlarini oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari ko‘rsatkichlarini tahlil qilish asoslari.....249

ABDURAXMONOVA MUNISA

Raqamli iqtisodiyot sharoitida aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining tashkiliy jarayonlar mohiyati va vazifalari.....255

USMONOVA NODIRAXON ABDUQODIR QIZI

Kichik korxonalarni iqtisodiy rivojlanishining statistik va ekonometrik baholash masalalari (Andijon misolida).....262

DO'SMUXAMEDOVA NOZIMA

Nodavlat notijorat tashkilotlari buxgalteriyasi.....270

AITIMBETOV AMIRBEK QOISHIBEKOVICH

Baliqchilik xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlarini tasniflashning nazariy-uslubiy jihatlar.....276

KABILOVA SHAXNOZA JURAYEVNA, KARIMOV MURODJON

Gidroponik dehqonchilik - iqtisodiy farovonlik kaliti.....283

PARDAYEV ERKIN EGAMBERDI O'G'LI

Xizmat ko'rsatish jarayonlarini takomillashtirishda inson resurslarining roli.....294

AVAZOV BEKZOD MAMANAZAROVICH

Innovatsion texnologiyalarning chorvachilik mahsulotlarini ko'paytirishga ta'sirini statistik tadqiq etish.....302

ХАТАМОВ КОБИЛ ХАЙРИЕВИЧ

Совершенствование переоценки основных средств по международным стандартам в Узбекистане.....315

ERALIYEV ALISHER ABDUKHALILOVICH

Neural networks in personnel motivation management: synergy of technology and the human approach in the context of Uzbekistan.....324

PARDAYEV ERKIN EGAMBERDI O'G'LI

Xizmat ko'rsatish jarayonlarini boshqarishda raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorligi.....331

MIRZAYEV BAXTIYORJON OBOKULOVICH

Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda markazlashgan manbalarning ulushi hamda risk boshqaruvining o'rni.....339

ROZIQOV RAVSHAN UROQOVICH

O'zbekistonning O'rta sharq mamlakatlari bilan tashqi iqtisodiy faoliyatida o'rta korridor va Zangezur yo'lining ahamiyati va uning rivojlanish istiqbollari.....345

DEXKANOVA NILUFAR SAGDULLAYEVNA, GALIMOVA FIRUZA

RAFIKOVNA, SHARIPBOYEV HASANBOY MARKS O'G'LI

Mintaqalar iqtisodiy rivojlanishida yashil iqtisodiyot tamoyillarining o'rni.....356

NAVRUZOVA GULRUKH UKTAMOVNA

The integration and essence of education, science and production as a scientific-fundamental approach.....363

MATYOQUBOV ARSLONBEK G'AYRAT O'G'LI

Xorazm viloyatining aholi daromadlari tahlili va rivojlantirish istiqbollari.....372

**AXMEDOVA NILUFAR SHUXRATOVNA, JUMANAZAROVA ASALOY
ERGASH QIZI**

Ko'chmas mulk binolaridan foydalanishda energiya samaradorligini oshirishning afzalliklari.....381

ZOKIROV ISKANDARXON ABBOSXONOVICH

Oilaviy korxonalarni moliyaviy va tashkiliy jihatdan barqarorlashtirishning boshqaruv strategiyalari (Andijon viloyati misolida).....390

ABDIYEV G'AYRAT ERGASHEVICH

2016–2025-yillarda Yangi O'zbekiston g'oyasi va yoshlar madaniyati milliy rivojlanish paradigmasi sifatida.....395

SHOXIDA IBADULLAYEVA

Tashqi savdoni rivojlantirishda marketing strategiyalarining ahamiyati.....402

SHUKUROV SHERZOD XOLMO'MIN O'G'LI

Qurilish sohasida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini qo'llash imkoniyatlari.....408

ABDULLAEVA GO'ZAL ALTINBEKOVNA

Banklarning defolt riskini baholash uslubini takomillashtirish.....416

**MAXMUDOVA GULRUX RAVSHANBEKOVNA, XOLMURZAYEVA
SARVINOZ KOMILJON QIZI**

Iqtisodiyotning turli tarmoqlarida rivojlanish jarayonlariga iste'molchilar xulq-atvorining ta'siri.....430

ISMATOV SHAROFIDDIN ASATULLOYEVICH

Mintaqalar barqarorligini rivojlanishida ekologik innovatsiyalarni joriy etishning o'ziga xos xususiyatlari.....438

SAPAROV ISMAT CHORSHANBIYEVICH

Mintaqada kambag'allikni qisqartirishning iqtisodiy va uslubiy asoslari.....444

MIRBABAYEV FARRUX

Hududiy boshqaruv tizimida mahallaning o'rni: samaradorlikni oshirish mexanizmlarini modernizatsiya qilish.....450

UMAROV ABDULQUDDUS ABDILXATOVICH

Yangi bank xizmatlarini tijorat banklariga joriy etishdagi nazariy asoslari.....459

UMAROV BEXZOD BATIROVICH

Globalizatsiya sharoitida zamonaviy menejment tizimlarining loyiha sifatida boshqarish.....466

SHAKIROVA MADINAXON GAFURDJANOVNA

Tadbirkorlik subyektlarida innovatsiyalarni strategik boshqarish modelini takomillashtirish.....475

BAYMIRZAEV DILMUROD NEMATOVICH

Agrar korxonalarda risklarni boshqarishning tashkiliy modellarini zamonaviy tizimlar asosida takomillashtirish.....485

ESHEV ALIBEK SABIROVICH, KARIMOV OLIMJON AKRAMOVICH

Hududiy ishlab chiqarish ko'rsatkichlarining bandlik darajasiga ta'sirini ekonometrik modellashdirish.....493

XAMIDOV JAVOXIR SHAVKAT O‘G‘LI

Korxonalarda ichki nazorat va audit ko‘rsatkichlari asosida moliyaviy natijalarni ekonometrik modellashirish uchun ma’lumotlar bazasini yaratish.....499

ACHILOVA FIRUZA KURBANOVNA

Mintaqada xizmatlar sohasini tadqiq qilish metodologiyasi.....507

TUYCHIEV ALISHER JURAYEVICH, NORBOYEV JAVOHIR SHUXRATOVICH

Tijorat banklarida majburiyatlar hisobini takomillashtirish: zamonaviy yondashuvlar, raqamli imkoniyatlar va ilmiy qarashlar.....512

NOSIROVA SANOBAR SABIRDJANOVNA

Jahon agroturizmi: rivojlanish tendentsiyalari va ilg‘or tajribalar.....518

BAHRUM MADARTOV

To‘qimachilik korxonalariga investitsiyalar oqimini samaradorligini oshirish omillari.....524

QURBONOV AKBAR YUSUFOVICH

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sotish kanallarini baholashda integral yondashuv.....529

SAIDRASULOVA XOLIDA BEKPULATOVNA

Ta’lim tizimida masofaviy raqamli texnologiyalarni qo‘llashning tashkiliy-huquqiy asoslari (elektron tijorat sohasida).....534

KARIMOVA MAFTUNA NURDINOVNA

Xalqaro tajriba asosida meva mahsulotlarini brendlash orqali eksport salohiyatini oshirish yo‘llari.....546

BABAXOLOV SHERZOD BAXTIYOROVICH

Suv tejovchi texnologiyalarning qishloq xo‘jaligidagi roli: Navoiy viloyati misolida empirik tadqiqotlar.....556

ABDULLAYEV ILYOS AXMADOVICH, ABDUSALOMOVA DILNAVOZ SOIBJON QIZI

Demografik jarayonlarni tahlil qilishda iqtisodiy statistik usullardan foydalanish.....564

KARIMOV OLIMJON AKRAMOVICH

Viloyatlar iqtisodiyotida ishlab chiqarish va bandlik o‘rtasidagi bog‘liqlikning ta’siri.....571

AXMEDOV SANJAR TEMUR O‘G‘LI

Xizmat ko‘rsatish sohasida kichik korxonalar raqobatbardoshligini baholashning nazariy-metodologik asoslari.....578

ABISHOV MUXAMMAD SARSENBAYEVICH, PAXRATDINOVA LAZZAT ESHBAY QIZI

Qoraqalpog‘iston Respublikasi agrobiznesining investitsiyaviy holati va rivojlanish tendentsiyalari.....586

XAZRATKULOV NIYOZ NAMAZBAYEVICH

Sirdaryo viloyatida biomassa asosida ozuqa ishlab chiqarishda investitsion va innovatsion imkoniyatlar.....592

KO‘CHAROV XURSHID XURRAM O‘G‘LI

Xizmat ko‘rsatish sohasida korxonalar raqobatbardoshligini oshirish tushunchasi va uning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni.....600

RUSTAMOVA IRODA BAXRAMJANOVNA, TURG‘UNOVA GULCHEXRA TULKINOVNA

Qishloq xo‘jaligi texnik-texnologik salohiyatdan foydalanish samaradorligini oshirishda Xitoy texnologiyasini qo‘llash imkoniyatlari.....608

ISMAILOVA MA‘MURA ELDOROVNA

Mijozlar sodiqligi va xizmat sifati o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholash.....617

KAYUMOV ZAFARBEK ODIL UGLI

Innovative methods of controlling in railway transport management.....625

IXTIYAROV FARXOD AKMALOVICH

Strategik HRM va tashkilotning uzoq muddatli raqobatbardoshligi.....630

XAZRATKULOV NIYOZ NAMAZBAYEVICH

Hududiy darajada ekologik barqarorlik va yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etish zarurati.....636

KUNAKOVA FOTIMA BOXODIR QIZI

O‘zbekiston makroiqtisodiy o‘zgaruvchilarining o‘zaro bog‘liqligi va kelajak prognozi: kompleks ekonometrik tahlili.....644

SODIQOVA NIGORA TURAYEVNA

Korxonada resurslarni samarali boshqarish masalalari.....656

ОЛИМ ЭРГАШЕВ

Маҳсус иқтисодий зоналарни ташкил этишда инвестицияларнинг аҳамияти.....663

G‘AYBULLAYEV ODIL BAXTIYAROVICH, QAYUMOVA XUSNORA ABDUSALOMOVNA

Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy menejment tizimini zamonaviy modellar asosida rivojlantirish.....671

QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI

XUDAYQULOV JONIBEK BOZAROVICH, MUXTAROV FIKRAT ABDULLAJONOVICH

Yeryong‘oqning rivojlanish fazalarida quruq massa miqdorining biopreparat qo‘llash me‘yori va muddatlariga bog‘liqligi.....679

DAVRONOV OBID O‘KTAMOVICH, G‘ANIYEV OCHILBEK ORIFJON O‘G‘LI

Masofaviy zondlash va dala kuzatuvlari asosida tabiiy yaylovlar holatini baholash.....688

SATTOROV OBIDJON ODINAMAXMADOVICH, OBIDOVA SHAHRINOZ SHAROFOVNA

Maymunjonning (Rubus fruticosus L.) natchez navi yarim yog‘ochlangan qalamchalarini rizogenez jarayoniga turli substratlarning ta’siri.....696

UO'K: 631.67:633.511(575.1)

QISHLOQ XO'JALIGI TEXNIK-TEXNOLOGIK SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XITOIY TEXNOLOGIYASINI QO'LLASH IMKONIYATLARI

RUSTAMOVA IRODA BAXRAMJANOVNA

Toshkent davlat agrar universiteti
Agrobiznesni boshqarish va logistika
kafedrası professori, i.f.d.

TURG'UNOVA GULCHEXRA TULKINOVNA

Andijon qishloq xo'jaligi va agroteknologiyalar instituti
“Iqtisodiyot” kafedrası assistenti

Annotatsiya. Andijon viloyatida paxtachilikda Xitoy texnologiyalari joriy etilishi natijasida hosildorlikni oshirish va suv resurslarini tejash borasida sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Ushbu maqolada klaster va fermer xo'jaliklari misolida mahalliy va xorijiy g'oz navlarini plyonka ostiga ekish, tomchilatib sug'orish kabi innovatsion usullar samaradorligi tahlil qilingan. Statistika ma'lumotlari va daladagi tajriba natijalari asosida innovatsion texnologiyalarni an'anaviy usullar bilan qiyosiy tahlil keltirilib, har gektar hosildorlikning 1,5–2 barobargacha oshgani, suv sarfi 40–50 foizgacha qisqargani ilmiy jihatdan asoslandi. Shuningdek, suv tejovchi texnologiyalarni joriy etishning hududlar kesimidagi iqtisodiy natijalari baholandi.

Kalit so'zlar: paxtachilik, Xitoy texnologiyasi, tomchilatib sug'orish, plyonka ostida ekish, klaster, hosildorlik, suv tejash.

Аннотация. В Андижанской области внедрение китайских технологий в хлопководстве позволило значительно повысить урожайность и снизить объём использования воды. В данной статье на примере кластерных и фермерских хозяйств анализируются эффективность инновационных методов выращивания местных и зарубежных сортов хлопчатника, таких как посев под пленку и капельное орошение. На основе статистических данных и результатов полевых экспериментов проведен сравнительный анализ инновационных технологий с традиционными методами, научно обосновывающий увеличение урожайности в 1,5–2 раза и сокращение водопотребления на 40–50 %. Также оцениваются экономические последствия внедрения водосберегающих технологий по районам области.

Ключевые слова: хлопководство, китайские технологии, капельное орошение, посев под пленку, кластер, урожайность, водосбережение.

Abstract. In the Andijan region, the introduction of Chinese cotton cultivation technologies has led to significant gains in yield and water conservation. This article analyzes the effectiveness of innovative methods – such as plastic mulch sowing and drip irrigation – for growing local and foreign cotton varieties, using evidence from cluster and farmer farms. Based on statistical data and field experiment results, a comparative analysis with traditional furrow irrigation is presented, scientifically substantiating a 1.5–2-fold increase in yield and a reduction in water usage by 40–50%. In addition, the economic effects of introducing water-saving technologies across districts are evaluated.

Keywords: cotton cultivation, Chinese technology, drip irrigation, plastic mulch sowing, cluster, yield, water saving.

KIRISH

Xitoy dunyoda paxta yetishtirish va qayta ishlash bo'yicha yetakchi davlatlardan biri hisoblanib, yiliga 6 million tonna atrofida paxta yetishtiriladi. Mamlakatning deyarli barcha paxta yetishtiradigan ishlab chiqaruvchilari Shinjon-Uyg'ur avtonom viloyatida joylashgan bo'lib qariyb 80 foizini tashkil qiladi. Xitoyning paxta bozoriga bo'lgan ta'siri shunchalik kattaki, uning paxta narxlari va ta'minoti global bozor narxlarga katta ta'sir qiladi. Bu mamlakat shuningdek, paxta mahsulotlarini qayta ishlash bo'yicha ham katta salohiyatga ega, bu esa uning tekstil sanoati uchun muhim ahamiyat kasb etadi [2].

O'zbekistonda paxta hosildorligini oshirish bo'yicha yangi tizimni joriy qilish, paxta yetishtirishda ilm va innovatsiyalarga asoslangan urug'chilik, nav tanlash, erga ishlov berish, o'g'itlash, sug'orish ishlarini yo'lga qo'yish orqali paxta-to'qimachilik sohasida eksport hajmlari va daromadni oshirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda [1].

Maqolaning maqsadi – Andijon viloyatida Xitoy texnologiyalari asosida mahalliy va xorijiy g'oz navlarini yetishtirish tajribasini tahlil qilish, ularning hosildorlik va iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholash hamda suv tejovchi texnologiyalarni hududlar kesimida joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Mazkur agrotexnologiyaning o'ziga xosligi shundaki, chigit ekish, plyonka to'shish va tomchilatib sug'orish uchun shlang yotqizish ishlari zamonaviy texnika yordamida bir vaqtning o'zida amalga oshiriladi. Bu esa fermerlar uchun sezilarli darajadagi vaqt va mablag'ni tejash imkonini beradi. Chigit yerga tushgandan 5-6 kundan so'ng, an'anaviy usullar bilan taqqoslaganda esa taxminan besh kun oldin unib chiqadi. Hosildorlik 50 sentnerdan ortadi [10].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Qishloq xo'jaligida texnika va texnologiyadan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Bir qator olimlarning fikricha texnika va texnologiyaning faqatgina foydalanish uchun majud bo'lishi emas balki uning imkoniyati va salohiyati hamda o'sha imkoniyat va salohiyatdan qanchalik foydalanish darajasi qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini belgilab beradi. Texnik va texnologik salohiyat tushunchasini xorijiy olimlar turli tomonlardan ta'riflashga va mohiyatini ochib berishga harakat qilishgan. J.N.Binam va boshqalar qishloq xo'jaligida texnika va texnologiyadan foydalanishning samaradorligi va salohiyati bo'yicha tadqiqotlar olib boradilar [3]. Ularning fikricha bir qator omillar jumladan, tuproq unumdorligi, yer maydonlarining asosiy yo'llardan qanchalik uzoqda joylashganligi, fermerlarning o'zaro hamkorlikda faoliyat olib borishi va axborot-maslahat markazlari qishloq xo'jaligida texnika va texnologiyalardan samarali foydalanishga ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Bunga qo'shimcha ravishda, P.K.Reddi va boshqalar Hindiston misolida axborot maslahat markazlarining qishloq xo'jaligida texnik va texnologik jarayonlarga bevosita ta'sir o'tkazishini ko'rsatib berganlar [7]. Shu o'rinda ta'kidlab o'tish joizki, ularning fikricha qishloq xo'jaligi rivojlanishi texnika va texnologiyalar hamda axborot maslahat markazlarining muntazam hamkorlik natijasida erishish mumkin.

Salohiyat tushunchasini N.S.Bensten va boshqalar o'zlarining ilmiy ishlarida yoritib berishga harakat qilishgan [4]. Unga ko'ra qishloq xo'jaligida texnologik salohiyat bevosita ishlab chiqarilgan mahsulot hajmiga bog'liq bo'ladi. Texnik-texnologik salohiyat deyilganda ishlab chiqarilgan mahsulotning haqiqiy biomassa hajmi tushuniladi. Bunda, haqiqiy biomassa hajmi iqtisodiy va ekologik nuqtai nazardan qaralgan biomassa hajmidan farqli bo'lishi mumkin. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida olimlar bir qator davlatlarda qishloq xo'jaligida qoldiq sifatida qaraladigan o'simliklarning texnik salohiyatini ko'rsatib berdi.

Bundan ko'rinib turibdiki, olimlar texnik-texnologik salohiyat deganda "ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etadigan texniklarning sonini emas balki qoldiq o'simliklarning ishlab chiqarishga ta'sirini texnik texnologik salohiyat sifatida" ifodalaydi.

Bundan tashqari, Ye.M.Smeets va boshqalar o'simliklar biomassa bo'yicha izlanishlar olib borishgan va ular salohiyatni to'rt xilga ajratishadi hamda geografik salohiyat turini ham berib o'tishadi [9]. Ularning fikricha "nazariy salohiyat bioenergiya olishning yuqori qatlami (bosqichi, jarayoni) dir", ya'ni, nazariy salohiyat yer, daryo va dengizdan bioenergiya olinishini o'z ichiga oladi.

Geografik salohiyat nazariy salohiyatning hududga nisbatan hajmidir. Texnologik salohiyat bu qishloq xo'jaligidagi ilg'or texnika va texnologiyalar orqali erishiladi. Iqtisodiy salohiyat texnik-texnologik salohiyatdan iqtisodiy samaradorlik orqali foydalanishni nazarda tutadi. Shu bilan birgalikda, iqtisodiy salohiyat o'z ichiga ijtimoiy va institutsional holatlarni ham o'z ichiga oladi.

Bunga qo'shimcha ravishda, A.Lopez salohiyat turlaridan biri bo'lgan iqtisodiy salohiyatga e'tibor qaratib o'tgan [6]. Ular iqtisodiy salohiyatning muhim bosqichlari sifatida qishloq xo'jaligi hududining asosiy yo'lga nisbatan joylashish va transport tizimi katta ahamiyatga ega deb hisoblaydilar.

B.Griffitx texnik-texnologik salohiyatni o'sha sohada, sektorda mavjud bo'lgan maksimum imkoniyatlar yig'indisi sifatida ta'riflaydi. Bundan ko'rinib turibdiki, texnik-texnologik salohiyat deganda nafaqat texnikalar soni foydalaniladigan texnologiyalar balki ulardan o'z navbatida qanchalik samarali foydalanishni ham anglatadi [5].

Qishloq xo'jaligining rivojlanishi bevosita iqlim o'zgarishi jarayonlariga chambarchas bog'liq. Shu sababli qishloq xo'jaligida salohiyat tushunchasini iqlim o'zgarishi naqtai nazaridan ham ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir [5]. M.V.Rosegrant va boshqalarning fikricha [8], texnik-texnologik salohiyat bu hozirgi kundagi texnologiyalar yordamida iqlim o'zgarishiga sabab bo'ladigan turli xil moddalarning nazariy miqdorini va ko'lamini kamaytirish imkoniyati sifatida qaraladi. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining texnologik jarayoni texnika hisobiga amalga oshiriladi, bundan kelib chiqqan holda quyidagi iqtisodiy kategoriya taklif etiladi: «texnik-texnologik salohiyat» - qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda texnika vositalarining muayyan vaqt davomida texnologik jarayonlarni bajarish qobiliyati yoki imkoniyatidir. Texnik-texnologik salohiyat bu texnikaning miqdori va sifati hamda texnologiya darajasidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi manbalar va uslublardan foydalanildi:

Ma'lumotlar manbai: Andijon viloyati qishloq xo'jaligi boshqarmasining statistik ma'lumotlari asosida 2019–2025-yillar uchun umumiy paxta maydonlari, suv tejoyvchi va an'anaviy sug'orish tizimlari qamrovi, hosildorlik ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

Daladagi tajribalar: Izboskan tumanidagi "Sodiq Avaz" fermer xo'jaligi misolida plyonka ostiga ekish va tomchilatib sug'orish texnologiyalari bo'yicha monografik tadqiqot o'tkazilib, xarajatlar tarkibi va iqtisodiy samara hisoblab chiqildi.

Tahlil usullari: qiyosiy tahlil, dinamik qatorlar tahlili, iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari (foyda, rentabellik, suv unumdorligi, 1 m³ suvga to'g'ri keladigan daromad va foyda, 1 gektarga to'g'ri keladigan xarajatlar) qo'llanildi.

Hududiy baholash: viloyat tumanlari kesimida suv tejoyvchi texnologiyalar ulushi va ularning paxta yetishtirish samaradorligiga ta'siri qiyosiy tahlil qilindi.

TAHLILLAR VA ASOSIY NATIJALAR

1. Xitoy texnologiyasi asosida mahalliy va xorijiy g'oz'za navlarini yetishtirish tahlili. Qishloq xo'jaligida texnik-texnologik salohiyatdan foydalanish samaradorligini oshirishda Andijon viloyatida Xitoy texnologiyasi asosida yetishtiruvchi klaster va fermer xo'jaliklari misol tarikasida keltirishimiz mumkin. Andijon viloyatida 2025-yilga mo'ljallangan mahalliy va xorijiy g'oz'za navlarini Xitoy texnologiyasi asosida yetishtiruvchi klaster va fermer xo'jaliklari soni 943 tani tashkil etib, shundan xorijiy nav yetishtiruvchi fermer xo'jaliklari soni 424 ta, mahalliy nav yetishtiruvchi fermer xo'jaliklari soni 519 tani tashkil etgan.

1-jadval

Andijon viloyatida xorijiy va mahalliy g'oz'za navlarini Xitoy texnologiyasi asosida yetishtiruvchi klaster va fermer xo'jaliklari

№	Tuman nomi	Umumiy paxta maydoni, ga	shundan	
			Xorijiy nav	Mahalliy nav
1	2	3	4	5
1	Andijon	1751	780,8	970
2	Baliqchi	2177	1664,0	513,0
3	Buloqboshi	972	486,1	486,3
4	Bo'ston	1118	459,3	659,0
5	Jalaquduq	2000	905,0	1095,3
6	Izboskan	3934	2866,0	1067,6
7	Ulug'nor	3500	2000,0	1500,0
8	Marxamat	1251	251,3	1000,0
9	Oltinko'l	1808	1306,7	500,9
10	Paxtaobod	1538	560,7	977,4
11	Xo'jaobod	928	508,5	419,9
12	Shaxrixon	1866	583,0	1283,0
13	Qo'rg'ontepa	1797	297,0	1500,0
	Jami:	24641	12668,3	11972,5

Viloyatda umumiy paxta maydoni 24 641 gektarni tashkil etib, shundan klaster va fermer xo'jaliklari tomonidan Xitoy texnologiyasi asosida xorijiy g'oz'za navlari

12 668,3 gektar (51,4 %), mahalliy gʻoʻza navlari esa 11 972,5 gektar (48,6 %) maydonda yetishtirilgan. Tahlil natijalariga koʻra, xorijiy gʻoʻza navlari asosida paxta yetishtirilgan yer maydonlarining eng katta ulushi Baliqchi, Izboskan va Oltinkoʻl tumanlariga (taxminan 70 % gacha), eng kam ulushi esa Qoʻrgʻontepa va Marhamat tumanlariga (20 % atrofida) toʻgʻri kelmoqda [11] (1-jadval).

Xitoyning serhosil paxta navlari mahalliy klasterlarda sinovdan oʻtkazilib, yuqori natijalar bermoqda. Mahalliy navlar Xitoy texnologiyasi asosida yetishtirilganda hosildorlik 30–40 sentner/ga darajasiga, xorijiy navlarda esa 50–80 sentner/ga gacha oshgani qayd etilmoqda.

Bu innovatsion texnologiyalarni qoʻllash ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli oshirishini koʻrsatadi.

2. Suv tejoyvchi sugʻorish texnologiyalarining hududiy tahlili. Andijon viloyatining paxtachilikda suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy oʻsishga erishish yoʻlidagi muhim tendensiyalar 2-jadvalda aks ettirilgan. Suv tejoyvchi sugʻorish texnologiyalarining joriy etilishi va kelgusida kengaytirilishining iqtisodiy oqibatlari tumanlar kesimida baholandi.

2-jadval

Andijon viloyati tumanlari boʻyicha umumiy paxta maydonlari va ularda qoʻllaniladigan sugʻorish texnologiyalari

№	Tuman nomi	Umumiy paxta maydoni (ga)	2019-2024 y. Suv tejoyvchi sugʻorish (ga)	Anʼanaviy sugʻorilgan maydon (ga)	2025 y. Tomchilatib sugʻorish mumkin (ga)	Suv tejoyvchi sugʻorish ulushi (2024, %)
1	Andijon	1751	780,8	970,2	1259,7	44,6
2	Baliqchi	2177	1664,0	513,0	2177,0	76,4
3	Buloqboshi	972	486,1	485,9	883,4	50,0
4	Boʻston	1118	459,3	658,7	642,0	41,1
5	Jalaquduq	2000	905,0	1095,0	1898,3	45,3
6	Izboskan	3934	2866,0	1068,0	1219,6	72,9
7	Ulugʻnor	3500	2000,0	1500,0	511,8	57,1
8	Marxamat	1251	251,3	999,7	62,8	20,1
9	Oltinkoʻl	1808	1306,7	501,3	585,1	72,3
10	Paxtaobod	1538	560,7	977,3	772,6	36,5
11	Xoʻjaobod	928	508,5	419,5	663,5	54,8
12	Shaxrixon	1866	583,0	1283,0	754,1	31,2
13	Qoʻrgʻontepa	1797	297,0	1500,0	1563,8	16,5
	Jami:	24641	12668,3	11972,7	12993,5	51,4

2024-yil holatiga koʻra, viloyatda paxta maydonlarining 51,4 foizida suv tejoyvchi sugʻorish tizimlari joriy etilgan boʻlib, bu suv resurslariga boʻlgan talabni kamaytirish, suv taʼminoti xarajatlarini optimallashtirish va qurgʻoqchilik xavfini pasaytirish orqali sezilarli iqtisodiy foyda keltirishi mumkin. Anʼanaviy sugʻorish usullariga nisbatan suvning 30–60 % gacha kamroq sarflanishi fermer xoʻjaliklarining suv uchun toʻlovlarini kamaytiradi va irrigatsiya tizimlariga boʻlgan bosimni yengillashtiradi. Tumanlar oʻrtasidagi farqlanish iqtisodiy rivojlanish darajasi, fermerlarning

investitsiya qilish qobiliyati va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlashning turlicha ekanligidan dalolat beradi. Suv tejavchi texnologiyalar yuqori ulushga ega bo'lgan tumanlarda (Baliqchi, Izboskan, Oltinko'l) paxta yetishtirishning rentabelligi va resurslardan foydalanish samaradorligi ancha yuqori bo'lishi kutiladi. Aksincha, suv tejavchi texnologiyalar pastroq darajada joriy etilgan tumanlarda (Qo'rg'ontepa, Marxamat, Shaxrixon) suvga bog'liq xarajatlar va resurslarning isrofi yuqori bo'lishi mumkin, bu esa fermer xo'jaliklarining iqtisodiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini oshiradi [11].

2025-yilga kelib suv tejavchi sug'orishning deyarli to'liq qamrab olinishi (99,9 %) viloyat paxtachilik sektorida tub iqtisodiy o'zgarishlarga olib kelishi kutilmoqda. Yangi tomchilatib (11 647,3 ga) va diskret (6 060,6 ga) sug'orish tizimlarining joriy etilishi suv sarfini keskin kamaytirishi bilan birga, quyidagi iqtisodiy afzalliklarni ta'minlaydi:

- suv xarajatlarining minimallasuvi;
- hosildorlikning oshishi va daromadlarning ko'payishi;
- o'g'itlardan foydalanish samaradorligining ortishi (fertigatsiya);
- mehnat xarajatlarining kamayishi va jarayonlarning avtomatlashtirilishi;
- mahsulot sifatining yaxshilanishi va bozor narxining oshishi;
- ekologik barqarorlik va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik.

3. “Sodiq Avaz” fermer xo'jaligi misolida Xitoy texnologiyasining iqtisodiy samaradorligi. Qishloq xo'jaligida texnika texnologiyalar samaradorligini oshirishda Andijon viloyatining Izboskan tumani Yangi qishloq massivida faoliyat yurituvchi “Sodiq Avaz” fermer xo'jaligida Xitoyning innovatsion texnologiyasida plyonka ostiga chigit ekib paxta yetishtirilgan. Natijada, g'o'zani mineral o'g'itlar bilan oziqlantirish, sug'orish me'yori 2 baravaraga kamayishi, qator oralariga ishlov berish, xashoratlarga qarshi vositalardan foydalanilmaganligi tejamkorlikka olib kelgan. Xitoydan keltirilgan biokimyoviy stimulyatorlar bilan ishlanganligi sababli o'simliklar an'anaviy texnologiyada ochiqqa ekilgan g'o'zaga nisbatan 2-3 baravar jadal rivojlangan (3-jadval).

3-jadval

Xitoyning innovatsion texnologiyasida plyonka ostiga chigit ekib paxta yetishtirishning iqtisodiy samaradorligi (2025 yil)

T/r	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	Maxalliy chigit	Xitoy chigit
			1 gektarga ming so'm	1 gektarga ming so'm
2	Hosildorlik, s/ga	s/ga	34	55
3	Yalpi hosil	tonna	3,4	5,5
4	Jami xarajat	ming.so'm	24 891	29947
	shu jumladan:			
a)	Ish haqi	ming.so'm	9 798	14 024
b)	Mineral o'g'itlar	ming.so'm	3 818	3 819
v)	O'simliklarni himoya qilish, defoliantlar, stimulyatorlar va agrokimyoviy xizmatlar xarajati	ming.so'm	969	1 170
ye)	Urug'lik qiymati	ming.so'm	945	1 755

	miqdori	kg	45	27
yo)	Mexanizatsiya xizmati qiymati	ming.so'm	2 675	1 675
j)	YoMM qiymati	ming.so'm	2 976	2 220
	miqdori (dizel yonilgisi)	kg	248	185
z)	Salafan (plyonka)	ming.so'm		1 300
5	Daromad	ming.so'm	26 248	42460
6	Foyda	ming.so'm	1357	12513
7	Iqtisodiy samara	ming.so'm	11157	
8	Rentabellik	foizda	5,5%	41,8%

Xitoy texnologiyasini qo'llash hisobiga foyda 11,3 martaga oshgan, mexanizatsiya qiymati 62,6%, yoqilg'i-moylash materiallari 74,6% ga kamayganligi va iqtisodiy samarani ya'ni foyda o'simi 8297 ming.so'mni tashkil etgan. Bundan tashqari hosildorlik 1,6 martaga oshib gektaridan 21 sentner qo'shimcha xosil olingan.

Monografik tadqiqotlar Andijon viloyatining Izboskan tumanida faoliyat yurituvchi "Sodiq Avaz" fermer xo'jaligida olib borilgan. Umumiy paxta ekilgan maydoni 56,4 gektarni tashkil etib shundan 15 gektar maydoni tomchilatib sugorilgan. Tomchilatib sugorish texnologiyasini qo'llash hisobiga paxta yetishtirishning iqtisodiy samaradorligi ilmiy asoslangan (4-jadval).

4-jadval

**"Sodiq Avaz" fermer xo'jaligida paxtani
tomchilatib sug'orish samaradorligi (2025 yil)**

№	Ko'rsatkichlar	Variantlar	
		An'anaviy sug'orish	Tomchilatib sug'orish
1.	Umumiy suv sarfi, m ³ /ga	6000	3600
2.	Hosildorlik, s/ga	34	55
3.	Suv unumdorligi, s/1000 m ³	5,7	15,3
4.	Suv unumdorligi olingan daromadga nisbatan, sum/ m ³	4374,7	11794,4
5.	Suv unumdorligi olingan foydaga nisbatan, so'm/ m ³	226,2	3475,8
6	Koplash muddati (PP), yil		2,4

Fermer xo'jaligida tomchilatib sugorish texnologiyasini qo'llash natijalariga ko'ra 2025-yili an'anaviy va tomchilatib sug'orish variantlarida umumiy suv sarfi, hosildorlik, suv unumdorligi hamda 1 m³ suvga to'g'ri keladigan daromad va foyda ko'rsatkichlari o'rtasida sezilarli farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Bir gektar g'o'za uchun suv sarfi tomchilatib sug'orishda 3,6 ming. m³ ni an'anaviy sug'orishda esa 6,0 ming. m³ ni tashkil etib, 2,4 ming m³ yoki 40 foiz suv resurslari tejaldi.

Mineral o'g'itlar 40-45 foizga tejaldi oddiy sug'orishda 1 gektar g'o'za maydoniga 600-700 kg azot o'g'iti, 150 kg fosfor, 100 kg kaliy sarflansa, tomchilatib sug'orishda 250-300 kg azot, 150 kg fosfor, 50 kg kaliy sarflanadi. Mineral o'g'itlarning o'zlashtirilishi 90-95 foizni, an'anaviy sug'orishda esa 30-38 foiz bo'ldi. Sug'orish vaqtida eritilgan o'g'itlar bevosita ildiz zonasiga kirib, ozuqa moddalar tez so'rildi. Bu o'g'it berishning eng samarali usulidir.

Qishloq xo'jaligi ekinlaridan olinadigan hosil oshdi va sifati yaxshilandi, tomchilatib sug'orishda hosilning erta pishish kuzatildi. Namning o'simliklar ildiz tizimiga aniq tushishi va o'g'itlar to'liq o'zlashtirilishi hisobiga an'anaviy sug'orishga nisbatan hosildorlik 60 foizga yuqori bo'ldi. Tomchilatib sugorishda suv unumdorligi 9,6 sentner 1000m³ yoki 2,6 marta, suv unumdorligi olingan foydaga nisbatan 15,3 marta oshgan.

Texnik-texnologik salohiyatdan foydalanishni rivojlantirish bo'yicha yo'nalishlar. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, Andijon viloyatida texnik-texnologik salohiyatdan samarali foydalanish quyidagi yo'nalishlar bo'yicha takomillashtirilishi lozim:

1. Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash va texnika bazasini modernizatsiya qilish:
  - ❖ yangi avlod traktorlari, kombaynlar va avtomatlashtirilgan texnikalarni fermer xo'jaliklariga yetkazib berish;
  - ❖ texnikalarni lizing asosida taqdim etishni kengaytirish;
  - ❖ xorijiy tajribalar asosida yuqori samarali texnikalarni mahalliy ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish.
2. Raqamli texnologiyalarni joriy etish va aniq dehqonchilikni rivojlantirish:
  - ❖ dronlar va sensorlar yordamida tuproq va ekin maydonlarini monitoring qilish;
  - ❖ GPS va GIS tizimlari orqali dalalarni raqamlashtirish va fermer xo'jaliklarini boshqarish jarayonini avtomatlashtirish;
  - ❖ avtomatlashtirilgan irrigatsiya tizimlari orqali suv resurslaridan tejamkor foydalanish.
3. Energiya va resurs tejamkor texnologiyalarni qo'llash:
  - ❖ tomchilatib sug'orish va zamonaviy irrigatsiya tizimlarini keng joriy etish;
  - ❖ qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan (quyosh va shamol energiyasi) foydalanish;
  - ❖ agroteknologiyalarning chiqindisiz va ekologik barqaror modellarni shakllantirish.
4. Kadrlar tayyorlash va agrar sohada innovatsion ta'limni rivojlantirish:
  - ❖ agrar universitetlar va tadqiqot markazlari bilan hamkorlikni kuchaytirish; fermerlarni texnik va texnologik yangiliklardan foydalanish bo'yicha o'qitish va malakasini oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish;
  - ❖ qishloq xo'jaligi sohasida startaplar va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Andijon viloyatida paxtachilikka Xitoy texnologiyalarini joriy etish bo'yicha olib borilgan tajribalar ularning samaradorligini yaqqol namoyon qildi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, plyonka ostiga ekish va tomchilatib sug'orish texnologiyalari an'anaviy usullarga nisbatan hosildorlikni 1,5–2 barobar oshirishi hamda suv sarfini 40–50 foizgacha kamaytirishi mumkin. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini

oshirilishi ba tannarxining pasayishi, mehnat sarfining qisqarishi va fermer xo‘jaliklari sof foydasining o‘rtishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, ayrim fermer xo‘jaliklarida texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha tajriba yetishmasligi, agrotexnik tadbirlarni o‘z vaqtida bajarmaslik va ekish sxemalariga to‘liq amal qilinmasligi natijadorlikni pasaytirayotgan omillar sifatida qayd etilmoqda. Bu holat innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishda malaka oshirish, amaliy treninglar, dala-seminarlar va agrotexnik nazoratni kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, Andijon viloyatida Xitoy texnologiyalari asosida mahalliy va xorijiy g‘o‘za navlarini yetishtirish tajribasi yuqori samara berayotgani ilmiy-amaliy jihatdan asoslandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 07.07.2022 yildagi “Paxta hosildorligini oshirish, paxta yetishtirishda ilm va innovatsiyalarni joriy qilishning qo‘shimcha tashkiliy chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-308-son Qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-6099443>
2. Abdurahmonov H. Xitoy texnologiyasi bilan paxta yetishtirish afzalliklari. “Oqdaryo ovozi” gazetasi. 15.01.2025 y. <https://oqdaryoovozi.uz/do/57913-d.html>
3. Binam, J. N., Tonye, J., Nyambi, G., & Akoo, M. (2004). Factors affecting the technical efficiency among smallholder farmers in the slash and burn agriculture zone of Cameroon. *Food policy*, 29(5), p: 531-545.
4. Bentsen, N. S., & Felby, C. (2010). Technical potentials of biomass for energy services from current agriculture and forestry in selected countries in Europe, the Americas and Asia. *Forest & Landscape*.
5. Griffith, B., Long, N., Torcellini, P., Judkoff, R., Crawley, D., & Ryan, J. (2007). Assessment of the technical potential for achieving net zero-energy buildings in the commercial sector. Technical Report NREL/TP-550-41957. The USA.
6. Lopez, A., Roberts, B., Heimiller, D., Blair, N., & Porro, G. (2012). US renewable energy technical potentials: a GIS-based analysis. NREL. The USA
7. Reddy, P. K., & Ankaiah, R. (2005). A framework of information technology-based agriculture information dissemination system to improve crop productivity. *Current Science*, 88(12), p: 1905-1913.
8. Rosegrant, M. W., Ewing, M., Yohe, G., Burton, I., Saleemul, H., & Valmonte-Santos, R. (2008). Climate change and agriculture: threats and opportunities. (Нидерландия).
9. Smeets, E. M., Faaij, A. P., Lewandowski, I. M., & Turkenburg, W. C. (2007). A bottom-up assessment and review of global bio-energy potentials to 2050. *Progress in Energy and combustion science*, 33(1), 56-106. The Netherlands (Niderlandiya)
10. Shernazarov A. Sirdaryoda Xitoy texnologiyasi asosida paxta yetishtirish ommalashmoqda. “Xalq so‘zi” gazetasi. 01.05.2024 y. <https://xs.uz/uz/post/sirdaryoda-khitoj-tehnologiyasi-asosida-pakhta-etishtirish-ommalashmoqda>
11. Andijon viloyati qishloq xo‘jaligi boshqarmasi statistik hisobotlari asosida 2019–2025-yillardagi ma’lumotlari.

2026-yil, yanvar. №1-son.

Mas’ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havoalarga murojaat qilish mumkin.
Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga kiritilgan.

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali
2023-yil 23-maydan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan. **Litsenziya raqami: №083688**

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko‘chasi, 2-uy**